

עיקר מחלוקתם לענין בליעות במקרה שרק אחד מהם רותח, באופן שדבר צונן התחמם בשיעור 'יד סולדת' מדבר רותח [מ'כלי ראשון] שהונח מעליו, שלדעת רב 'עילאה גבר' נחשב הדבר התחתון כ'כלי ראשון' שיש בו כח לבשל את הדבר שמעליו, ואילו לדעת שמואל ש'תתאה גבר', אין התחתון נעשה 'כלי ראשון' מכח העליון [וכן במקרה הפוך, שהדבר הצונן הוא העליון, הרי לדעת שמואל ש'תתאה גבר', נחשב הדבר העליון כ'כלי ראשון', ואילו לדעת רב 'עילאה גבר', אין העליון נעשה 'כלי ראשון' מכח התחתון] (חוות דעת צא, ה). ודוקא בשעה שמערה אותם זה על זה, אולם לאחר מכן נחשב הדבר הצונן [דהיינו שהיה צונן מתחילתו והורחת על ידי חבירו] כ'כלי שני' שאינו מבשל (חז"א א"ח קד לפסחים עו, א ד"ה ונראה).

משום הכי יטול את מקומו וכו', שכיון שהוא צלי שאין בו רוטב, אינו אוסר אלא בשיעור 'כדי נטילה', שאילו בדבר שיש רוטב אם אין בו שיישים, נאסר כולו, ואם יש בו שיישים אוסר במקום הנפילה 'כדי נטילה' (רשב"א תורת הבית ד, א דף כא, א; ר"ן חולין קיב, א, וראה שו"ע י"ד קה, ג), ויש סוברים, שכל 'עילאה' או 'תתאה', גם בדבר שיש בו רוטב, בכל אופן אינו אוסר אלא בשיעור 'כדי נטילה' בלבד (רא"ה חולין קיב, א ובבדק הבית שם).

דאזל רוטב מרתה ליה לחרס, שדין 'עילאה' ו'תתאה' נאמר גם בעירוי לתוך כלי ולא דוקא באוכלים (ראה במבואר בש"ך י"ד קה, י, ובפליגי שם, ז).

והדר חרס מרתה ליה לרוטב, ונחשב לצלי מחמת דבר אחר (רש"י), כיון שלא היה צלוי כל צרכו לפני שנטף [שאילו היה נצלה כל צרכו, לא היה נאסר בכך שהוסיף להתחמם על ידי דבר שאינו 'צלי אש'] (תוס' ד"ה אלא), ואף שהחרס אינו מתחמם יותר מהרוטב [כפי שהחוש מעיד], אך יש בכוחו לסייע לצליית הרוטב שלא נצלה כל צרכו (דבר שמואל).

תנן נטף מרוטבו על הסולת וכו', ומשמע שלא הגיע הרוטב עד לקרקעית הכלי, אלא נשאר מעל גבי הסולת ולכן נחשב ל'עילאה'. עוד יש לפרש, שאפילו אם הגיע הרוטב עד לקרקעית הכלי, והסולת מונחת מעליו, הרי זה נחשב ל'עילאה', כיון שהמונח במקומו גובר ונחשב ל'תתאה' (רע"א. וראה לעיל ד"ה ושמאל).

תסגי ליה ביטול את מקומו - אין לגרום כן (רש"י), שכיון שהתחתון מקרר את העליון, אין צריך ליטול כלל (תוס' ד"ה אלא, בדעת רש"י). ויש מפרשים, שאת הרוטב שנטף ודאי צריך ליטול, כיון שעדיין לא נצלה כל צרכו, ולאחר שנטף אי אפשר לצלותו עם הסולת, שזה נחשב צלי מחמת דבר אחר, שהרי הסולת מתחממת תחילה והרוטב נצלה מחמתה (תוס' שם). ויש שפירשו, ששאלת הגמ' היא שלשון 'קמוץ' משמעה שצריך שריפה כדון קדשים פסולים, ולדעת רב מובן, כיון שדבר שנצלה מחמת דבר אחר נחשב לקדשים 'פסולים', אבל לדעת שמואל קשה, שהרי אינו פסול אלא רק לא הוכשר לאכילה כיון שהוא 'נא', ואם כן אין צריך 'לקמוץ', דהיינו לשרוף את החלק הפסול, אלא די 'ליטול', דהיינו להשליך את החלק הפסול (צ"ח לעיל עה, ב).

אם צלי הוא יקלוף את החיצון, ומשמעות המשנה, בין שהוא צונן ובין שהוא חם, ולדעת רב מובן, שהעליון גובר ומצננו, ומכל מקום צריך קליפה, שבודאי שהשמן נבלע קצת בתוך דבר יבש כמו צלי, אבל לשמואל קשה, שבאופן שהבשר חם, התחתון גובר וצריך לאסור את כולו (שפת אמת, ע"פ רש"י).

צונן לתוך צונן, שאינם בולעים זה מזה, אפילו כששוהים כך זמן רב (שו"ת הרשב"א א, תקדי. ואם שוהים בשיעור של 'כבוש', ראה שו"ע י"ד קה, א).

דברי הכל מותר, לאחר שמדיח את האיסור מההיתר, או את הבשר מהחלב (ראה ברייתא להלן, וחולין קז, ב) שאף שלא נבלע האיסור בהיתר, יש לחוש שדבק בו מהאיסור מבחוץ, וחייבו מהתורה (בית אדם לט, נו), והיינו בכל אופן שלפי ראות העין נראה שדרכו להידיבק (יד יהודה צא, ב). וההדחה היא במים או בשאר משקים (ראה נכנסת הגדולה י"ד י הגהות ב"י אות ב), ואפילו בלא שפשוף, אלא אם כן הוא דבר שמן, שצריך שיאמוד בדעתו שהצליח להסיר את השמנונית (פתחי תשובה י"ד צא, א, וראה שם פרטים נוספים). ■ וכן נפסק להלכה (ראה שו"ע י"ד צא, א ונושאי כלים שם, ובמקורות הנ"ל). ולכתחילה אסור להביא מאכלים לידי כך שיהא אסור לאוכלם ללא הדחה (ראה גמ' חולין שם, ושו"ע שם, ב).

חם לתוך צונן וצונן לתוך חם וכו', **הקדמה**. סוגיתנו עוסקת בדיון מאכל המונח על גבי מאכל אחר, ואחד מהם חם, ואינם מונחים על האש (ר"ן חולין מא, ב מדפי הרי"ף, ורא"ה חולין קיב, א), שנחלקו רב ושמואל באיזה אופן יש בליעה והעברת טעם זה מזה, וזהו דבר שאין בידינו לבדוקו לפי הרגשת הטעם, ואין לנו בזה אלא דברי חז"ל הבקאים בטבעים (נמוקי הגר"ב על פמ"ג י"ד צא משב"ז, ז, ע"פ רשב"א במשמרת הבית ד, א), שהטעם הנבלע באופנים אלו קלוש למאד וקשה לעמוד עליו (פלתי צא, ב), וכדרך שמצינו בבליעת כלי שני או שלישי, שאין מכריעים את הדבר ע"פ טעימה אלא ע"פ דברי חז"ל (ערוך השלחן י"ד שם, ט). ויש מפרשים, שבאופנים שניתן לבדוק על ידי הרגשת הטעם [כגון שיש לפנינו גוי שיכול לטעום את מאכל ההיתר ולהבחין אם מורגש בו טעם האיסור] סומכים על הבדיקה, ומחלוקת רב ושמואל היא באופן שאי אפשר לבדוק (ראה נודע ביהודה קמא י"ד כח; פמ"ג י"ד צא משב"ז ז, ז), שנחלקו מהו אופן העברת הטעם בדרך כלל (פמ"ג שם).

ומחלוקת זו האם 'עילאה גבר' או 'תתאה גבר', היא רק ביחס לבליעות שבין שתי החתיכות המונחות זו על זו, אבל אין הכרח שהדבר הגובר יהפוך את הדבר השני לדבר חם או קר [לענין מאכל שלישי שגיע בו], משום שמידת החום תלויה במציאות, האם היד סולדת בו [ואם נתחמם בשיעור שהיד סולדת בו, ראה להלן (ד"ה תנן)] (חוות דעת צא, ה).

ושמואל אומר תתאה גבר, שהתחתון נוצח, וחם לתוך צונן מותר, וצונן לתוך חם אסור (רש"י), לפי שהתחתון מונח במקומו, והמונח במקומו כוחו רב, ולפי זה הוא הדין אם שקעה החתיכה הנופלת כולה בתוך רוטב, והרוטב צף מעליה, החתיכה נחשבת 'עילאה' והרוטב נחשב 'תתאה' (תורת הבית ד, א, מובא בב"י י"ד צא, ז, ובש"ך שם, כג). ויש שביארו, ש'תתאה גבר' משום שהעליון מכביד על התחתון ומפליט ממנו את טעמו, ועוד, שכוח החום עולה תמיד למעלה (איסור והיתר הארוך, כט, וראה בית יצחק י"ד א, קה, ה, שביאר את הענין ע"פ חכמי הטבע). ולפי זה, לעולם התחתון נחשב 'תתאה' ואין חילוק מי נפל לתוך מי (בית יצחק שם, י, ע"פ תוס' ד"ה תנן. וראה חוות דעת צב, כד ו-כו, שנקט שבכל דבר הנסמך על חבירו, גם אם הוא דבוק לו מלמטה, נחשב הסומך לתתאה' והנסמך ל'עילאה', וראה שם לענין שני דברים המונחים זה לצד זה, וראה עוד רמ"א י"ד קה, ג, ונושאי כלים שם).

תנן נטף מרוטבו וכו' בשלמא לרב וכו', שזהו דבר נוסף התלוי במחלוקתם האם 'עילאה גבר' או 'תתאה גבר' [מלבד